

هۆكاری دابەزینی بەهای دیناری عێراقی بەرامبەر دۆلاری ئەمریکی

26-12-2022

نووسەرەکان

مەحمود بابان

کورتە: سەرەرای لێدوانی بەرپرسیانی بانکی ناوەندی و دارایی عێراق، تەنانهت سەرۆکووەزیران لەبارەی ئەگەری جێگیرکردنی بەهای دینار و گەڕانەوێی بۆ ئەو نرخە کە بانکی ناوەندی دیاریکردوو، روژانه بەهای دینار عێراقی بەرامبەر دۆلار روو لە دابەزینە. ئیستاش (2022-10-26) بە 10 ھزار سەروو ئەو نرخە لە بازاردا مامەلەیی پێوەدەکرێت.

سەرەپاي لىدوانى بەرپرسانى بانكى ناوھندى و دارايى عىراق، تەننەت سەرۋوكوھىزىران لەبارەى ئەگەرى جىگىركردنى بەھاي دىنار و گەرانەھەى بۇ ئەو نرخەى كە بانكى ناوھندى ديارىكردوو، رۇژانە بەھاي دىنار عىراقى بەرامبەر دۇلار روو لە دابەزىنە. ئىستاش (2022-10-26) بە 10 ھەزار سەرۋو ئەو نرخە لە بازاردا مامەلەى پىوھدەكرىت.

لەراستىدا، تەنبا بەھاي دىنارى عىراقى، تەمەن و لىرەى توركى و سوورى نىبە كە لە بەرامبەر دۇلار رۇژ بە رۇژ ھاپە دەكات، بەلكو دراوى و لاتانى زلھىز و ركابەرى ئەمريكاش لە ئەمسالدا رووى لە دابەزىن بوو. بەپىي ئامارە فەرمىيەكان، سالى 2022 زۇربەى دراوھكانى دىكەى جىھان وەك يەنى ژاپۇنى، يوانى چىنى، پاوھندى بەرىتانى و ئىرۇ بەرئىزەى -14% بو -6% بەھاكەيان لە دەستداوھ.

پەيوھست بە بەھاي دىنارى عىراقىيەو، لەمپۇژانەدا، پرسىارە سەرەككەيەكە ئەوھەى كە ئايا چارەنووسى دىنارى عىراقى بەرامبەر دۇلار بە دەردى تەمەن و لىرەى توركى و سوورى دەچىت ياخود بانكى ناوھندى عىراق دەتوانىت ھاوسەنگى بۇ نرخى دىنار لە بەرامبەر دۇلار رابگرىت؟

بەھاي دىنارى عىراقى بەرامبەر بە دۇلار ئەمريكى

دابەزىنى بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلارى ئەمريكى واىكرد بانكى ناوھندى عىراق لەراگەياندراوئىكدا سى خال بۇ بەھىزكردنى بەھاي دىنار لە ھەمبەر دۇلار بخاتەروو، كە سەرنجراكىشتىرنىيان داواكردن بوو لە "بانكە تايبەتەكانى عىراق بۇ بەھىزكردنى بەدەگى دراوى بيانى خۇيان بەتايبەتئىش يوانى چىنى، ئىرۇ، دەرھەمى ئىماراتى و دىنارى ئوردنى" [1] ئەمەش وەك ھەنگاويك لە دژى رىكارەكانى بانكى ناوھندى ئەمريكى بۇ فرۇشتنى دۇلار بە عىراق لىكەدەرىتەو.

ھەرۋەھا، پلانەكەى بانكى ناوھندى عىراق بۇ زىادكردنى بەھاي دىنار لە ھەمبەر دۇلار، "كەمكردنەوھى ئالۇگورى دۇلارى ئەمريكى بۇ دىنار بۇ گەشتوگوزار ياخود كرىنى ئىنەرنىت لە 1470 دىنار بۇ 1465 دىنار، ھەرۋەھا داىبنكردنى بژاردەى فرۇشتنى دراوى بيانى لە بانكەكانى حكومەت لەلايەن عىراقىيەكانەو بەمەبەستى حەج، خوئىندن و چارەسەرى پزىشكى" لە خۇ دەگرىت.

دابەزىنى بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلار بەشئوھەكە تەنبا لەماوھى چەند كاژىرئىكدا و لەرۇژى 25ى كانوونى يەكەمى 2022دا، بەرئىزەى 5.5% بەھاي دىنار بەرامبەر بە دۇلار كە بانكى ناوھندى عىراق دەخاتەروو كەمىكردوو.

لەماوھى رابردوودا، بانكى فىدراالى ئەمريكى چەند مەرجىك ياخود رىكارى تووندى بەرامبەر بە فرۇشتنى دۇلار بە عىراق گرتەبەر، كە ئەوانىش برىتىن لە "پىشاندانى لىستى فرۇشراوى دۇلار بەناوى ئەو كەس و لاىەنانەى لە لاىەن بانكى ناوھندى عىراقەوھە پىيان فرۇشراوھ"، ئامازەش بەوھ كراوھ كەوا "پىيان فرۇشراوھ" نەوھك ئەو پارانە بۇ تىرۇرىستان و لاىەنى قەدەخەكراو بپوات" [2]. لىرەدا ھۆكارەكانى پىشت توونكردنەوھى رىكارەكانى بانكى فىدراالى ئەمريكى لەسەر عىراق دەردەكەوئىت، چونكە لە مانگى حوزەيران 2022دا، عىراق 1.6 مىليار دۇلار قەرزى ھاوردەكردنى گازى بە نەخت بە ئىران داوھتەوھ [3].

لەراستىدا، ئىستا بەروونى دەركەوت كەوا كەمكردنەوھى خستنەرووى رۇژانەى دۇلارى ئەمريكى لەلايەن بانكى ناوھندى، پەيوھندى بە رىكارەكانى رىگرىكردن لە پرۇسەى گەندەلى لە خستنەروو، لىپچىنەوھە لە كۇمپانىكانى سىپىكردنەوھى پارەوھە نىبە، بەلكو پرسەكە بانكى فىدراالى ئەمريكى و فرۇشتنى دۇلار بە عىراق.

ھەرۋەھا، لە خستەى يەكەمدا، كە بەھاي دىنارى عىراقى لەبەرامبەر دۇلار بەشئوھەى مانگانە خراوھتەروو، بەروونى دەردەكەوئىت كە لەماوھى كانوونى دووھى 2021وھە بۇ كانوونى يەكەمى 2022، بەھاكەى رۇژ بە رۇژ رووى لە دابەزىن بوو.

خستەى 1: بەھاي دىنار بەرامبەر دۇلار لە 2021 و 2022دا مانگانە

مانگ	نرخ	كاتى كردنەوھ	بەرزترىن	نزمترىن	رئىزەى گوران
Dec-22	1,459.50	1,459.50	1,461.00	1,459.25	-0.07%
Nov-22	1,460.50	1,459.50	1,460.50	1,458.75	0.14%

0.00%	1,458.75	1,461.00	1,459.53	1,458.50	Oct-22
0.04%	1,458.75	1,461.00	1,459.52	1,458.53	Sep-22
-0.04%	1,458.75	1,461.00	1,459.52	1,458.00	Aug-22
0.00%	1,459.25	1,461.00	1,459.50	1,458.52	Jul-22
0.00%	1,459.25	1,460.27	1,459.50	1,458.50	Jun-22
0.00%	1,459.25	1,460.27	1,459.52	1,458.50	May-22
0.00%	1,458.75	1,460.77	1,459.52	1,458.52	Apr-22
0.00%	1,459.25	1,461.00	1,459.50	1,458.52	Mar-22
0.00%	1,459.00	1,460.57	1,459.52	1,458.50	Feb-22
0.00%	1,459.20	1,461.07	1,459.52	1,458.52	Jan-22
0.04%	1,458.50	1,461.15	1,459.00	1,458.52	Dec-21
0.00%	1,458.00	1,461.57	1,459.00	1,458.00	Nov-21
-0.07%	1,458.00	1,461.50	1,460.00	1,458.00	Oct-21
0.07%	1,458.50	1,461.65	1,459.00	1,459.00	Sep-21
0.00%	1,458.00	1,461.15	1,459.00	1,458.00	Aug-21
0.00%	1,457.00	1,461.65	1,459.00	1,458.00	Jul-21
0.00%	1,458.54	1,462.00	1,459.00	1,458.00	Jun-21
0.00%	1,458.00	1,463.00	1,459.00	1,458.00	May-21
0.00%	1,458.00	1,462.50	1,459.00	1,458.00	Apr-21
0.00%	1,458.00	1,462.79	1,459.00	1,458.00	Mar-21
-0.14%	1,458.00	1,462.50	1,460.00	1,458.00	Feb-21
0.07%	1,458.54	1,462.79	1,460.00	1,460.00	Jan-21

[سەرچاوه: مالىپەرى ئىنقىستىنگ 4]

ھۆكۈمەت كەمبەھىيە دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بە بەراورد بە دراۋەكانى دىكەى جىھان

سالى 2022، بەھاي دۆلەت بەرترىن ئاستى خۇى بەرامبەر زۆربەى دراۋەكانى دىكەى ولتاتانى جىھان لەئىويانىشىدا ئىرۇ، پاون و يەنى ژاپۇنى و يونانى چىنى تۆماركرد. بەپىى داتاكانى مالىپەرى ترەيدىنگ فىيو "لەسالىكى قورس و پر لە بەرزى و نزمى بەھاي دراۋەكاندا، دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بەھايەكى نموونەى تۆماركرد، بەشئوھەك لە بەرامبەر زۆربەى دراۋەكانى جىھان رووى لە بەرزىوونەو بوو[5].

لەماۋەى دوو دەھەى رابردودا بەھاي دۆلەت بەوشئوھەى ئەمسال بەرز نەبوۋەتەو، ئەويش پەيوەندى بە باشى ئابوورى ئەمىرىكاۋە لەچاۋ ولتاتانى دىكەى جىھان، بەتايبەئىش چىن و ئەوروپاۋەھە[6] چىن بەدەست بلابوونەوھەى كۆفىد-19 و ئەوروپا بەدەست گرانى سووتەمەنىيەو دەئالئىن. ھەرۋەھا، ھۆكارىكى دىكەى بەرزى نرخی دۆلەتلىرى ئەمىرىكى بەھۇى بەرزكردنەوھەى رىژەى سوودى بانكى لەلەپەن بانكى فېدېرالى ئەمىرىكاۋەھە.

له ئەمسالدا ئەوهی جیگە سەرنجە، بۆ دووهم سال لەسەرەیک بەهای دراوهکانی دیکە وەک یەنی ژاپۆنی، پاوهند، ئیرو و دۆلاری ئوسترالی روویان له دابەزین کردوو. بۆ نموونە یەنی ژاپۆنی بەرێژە 14.7%، رووی هیندی بەرێژە 9.6% و پاوهند بەرێژە 8%، یون چینی بەرێژە 8.6% و ئیرو بەرێژە 6% له بەرامبەر دۆلار دابەزیوو. له کاتیگدا له 2021 دا رووی هیندی بەرێژە 2% و یوانی چینی بەرێژە 2.7% و دۆلاری کەنەدی بەرێژە 0.7% له بەرامبەر دۆلار روویان له بەرزبوونەوه بووه وەک له خشتە دووهمدا هاتوو.

چاوه‌روانده‌کریت له 2023 دا به‌های دۆلار به‌هۆی مەترسی قەیرانی دارایی جیهان، خاوبوونەوهی گەشە ئابووری جیهان، تارادەیه‌ک به‌سه‌قامگیری بمینیتەوه، به‌لام هەندیک له لیکۆلینەوه‌کانیش ئاماژە به دابەزینی به‌هاکە له بەرامبەر دراوه‌کانی دیکە له 2023 دا ده‌کەن [7]

خشتە 2: ریزە دابەزینی دراوی وڵان له بەرامبەر دۆلار له 2021 و 2022 دا

دراوی وڵاتان	ریژە گورانکاری له بەرامبەر دۆلار له 2021 دا	ریژە گورانکاری له بەرامبەر دۆلار له 2022 دا
یەن ژاپۆنی	-10.4%	-14.7%
روویبە هیندی	2.0%	-9.6%
پاوهندی بەریتانی	-11%	-8.0%
یوان چینی	2.7%	-8.6%
ئیرۆ (یەکی ئوروپا)	-7.0%	-6.0%
دۆلاری کەنەدی	0.7%	-6.6%
دۆلاری ئوسترالی	-5.7%	-5.2%

سەرچاوه: تردینگ فیو [8]، وەرگیراوه له 14 ی کانوونی یەکەمی 2022 دا

خالیکی دیکە پەيوه‌ست به دۆلاره‌وه دابەزینی به‌های دراوی وڵاتانی دراوسی عێراق، وانا ئیران، تورکیا و سووریا، به‌شێوه‌یه‌ک که‌وا رۆژ به رۆژ دراوه‌که‌یان به‌رامبەر دۆلار داده‌به‌زیت. بۆ نموونە لی‌ره‌ی تورکی به‌ته‌نیا له 2021 دا به‌رێژە 41% به‌هاکە به‌رامبەر دۆلار له ده‌ستداوه، له‌مانگی ئەیلوولی 2021 دا 1 دۆلاری ئەمریکی 8 لی‌ره‌ بووه، به‌لام ئیستا له کانوونی یەکەمی 2022 دا 18 لی‌ره‌یه، واته دیسان نیوه‌ی به‌هاکە به‌راورد به‌سالی رابردوو له ده‌ستدا [9]

تمەنی ئیرانی به‌هه‌مان شێوه‌ی لی‌ره‌ی تورکی رووی له دابەزین بووه، به‌شێوه‌یه‌ک که‌وا له‌مانگدا نزمترین ئاستی میژووی تۆمارکرد و له 2021 دا به‌نزیکە ریزە 50% و له سەرەتای خۆپیشاندانه‌کانیشتوه ریزە 18% له ده‌ستداوه [10].

هه‌روه‌ها، لی‌ره‌ی سووری به‌هه‌مان شێوه‌ی رۆژ به رۆژ ریکۆردی نوێ له بەرامبەر دۆلار تۆمار ده‌کات. له‌کاتیگدا له 2011 دا 47 لی‌ره‌ یه‌ک دۆلار بووه، به‌لام له‌ماوه‌ی رابردوودا به‌رێژە 99% به‌هاکە له‌ده‌ستداوه و ئیستا گه‌یشته‌وه‌ته 5 هه‌زار لی‌ره‌ی سووری [11].

کۆتایی

دیناری عێراقی تاکه دراو نییه که له‌بهرامبەر دۆلار رووی له دابەزین کردبیت، به‌لکو دراوه‌کانی دیکە جیهان و به‌تایبه‌تیش گه‌وره ئابوورییه‌کانی وەک چین، ژاپۆن و به‌ریتانیاش دراوه‌کانیان به‌رامبەر دۆلار دابەزیوو.

له‌ماوه‌ی سالیانی رابردوودا به‌راورد به وڵاتانی دراوسی خالیکی سەرنج‌راکیشی پەيوه‌ست به به‌های دیناری عێراقی، تارادەیه‌ک جیگیری یاخود کۆنترۆل‌کردنی بوو له‌لایه‌ن بانکی ناوه‌ندییه‌وه، به‌لام ئیستا خه‌ریکه عێراق تووشی هه‌مان نه‌خۆشی دابەزینی رۆژ له‌دوای رۆژی دراوی هاوسی‌کانی ده‌بیت

له‌کۆتاییدا، ترسه‌که له‌ده‌ستدانی به‌های رۆژانه‌ی به 1 هه‌زار تاوه‌کو 10 هه‌زار دینار نییه له بەرامبەر دۆلار له بازاردا، هه‌روه‌ها پرسى چاکسازی و ریکۆردن له سپیکردنه‌وه‌ی پاره و پرسى حه‌واله‌کردنی وه‌همی یاخود هه‌ر جۆریکی دیکه نییه، به‌لکو پرسى راسته‌قینه

داواکانی بانکی فیدرالی ئەمریکایە لە بانکی ناوەندی عێراق و، رێکارەکانی بانکی ناوەندییە. هەروەها، ترسی راستەقینە دارمانی بەهای دیناری عێراقی لە بەرامبەر دۆلارە وەک لیره و تمەن، بەلام هێشتا زوووە بو ئەوە، چونکە عێراق یەدەگێکی سەروو 90 ملیار دۆلاری کۆکردووتەو و دەتوانیت خۆراکربیت، بەلام دیار نییە تا چ کاتیک!

<https://cbi.iq/news/view/2177> [1]

<https://www.rudaw.net/sorani/business/151220224> [2]

[3]
https://twitter.com/javad_owji/status/1537147458727321601?s=20&t=trThy4Fi3HBP3bQZkufT5g&fbclid=IwAR3nuSolCrOe5Sm0aSCDIPq6CEYjoxeqHnNof9dXZu9NXDldQlvAT95-kms

https://in.investing.com/currencies/usd-iqd-historical-data?interval_sec=monthly [4]

[/https://www.tradingview.com](https://www.tradingview.com) [5]

[/https://elements.visualcapitalist.com/visualizing-currencies-decline-against-the-u-s-dollar](https://elements.visualcapitalist.com/visualizing-currencies-decline-against-the-u-s-dollar) [6]

[7]
<https://www.euronews.com/2022/11/09/everything-is-overheating-why-is-turkeys-economy-in-such-a-mess#:~:text=Start.ing%20in%202013%2C%20the%20currency,%2D%2D%20and%20lots%20of%20it>

[9]
<https://www.euronews.com/2022/11/09/everything-is-overheating-why-is-turkeys-economy-in-such-a-mess#:~:text=Start.ing%20in%202013%2C%20the%20currency,%2D%2D%20and%20lots%20of%20it>

[10]
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-13/iran-s-currency-weakens-to-record-low-amid-more-sanctions-and-protests?leadSource=uverify%20wall>

[/https://www.middleeastmonitor.com/20221011-syria-lira-records-unprecedented-losses-against-us-dollar](https://www.middleeastmonitor.com/20221011-syria-lira-records-unprecedented-losses-against-us-dollar) [11]